

Соломко Анастасія Янівна

Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського

ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИСЕРСЬКОГО МЕТОДУ М. ЯРЕМЧУКА У РОБОТІ З МАРІОНЕТКОЮ

В статті досліджено сутність та особливості режисерського методу М. Яремчука у роботі з маріонеткою. Проаналізовано основні характерні ознаки вистав Театральної Майстерні «Театр маріонеток».

Ключові слова: театр маріонеток, Яремчук, театральна майстерня, актор, маріонетка, режисерський метод.

На відміну від Європи, де театр маріонеток має давні усталені традиції, професійні школи, в Україні наразі існує лише один професійний театр. Єдиний, хто ризикнув створити свою школу, запровадити свій стиль, не дивлячись на перешкоди, це художній керівник Театральної Майстерні «Театр маріонеток» у м. Києві М. Яремчук. За 40 років роботи, творчого пошуку і наполегливості режисер оволодів всіма театральними професіями - художник, скульптор, бутафор, режисер і актор. М. Яремчук – перший в країні, хто розробив свою технологію та методологію виготовлення ляльки, та успішно працює зі своїми акторами, навчаючи їх досконалості в ляльководінні та тонкощів в театральному мистецтві. Саме через це його кличуть до постановок вистав у різні міста України та за її межами.

Театр М. Яремчука завжди знаходиться в творчому пошуку, постійно експериментує та шукає нових форм, не дивлячись на те, що йому вже 28 років. Сам режисер дав назву Театральна майстерня, для того щоб реалізувати різні творчі проекти та експерименти. Театр прагне бути мобільним, сучасним та відкритим до глядача. Театр Маріонеток є учасником багатьох міжнародних театральних фестивалів, звідки завжди повертається з нагородами.

Цей театр є унікальним. Насамперед – своєю специфікою, адже Театр маріонеток М. Яремчука є єдиним в Україні, де актори працюють саме з цією системою ляльок. В репертуарі є дитячі і дорослі вистави, і в кожній закладено свій глибокий філософський зміст. Кожна вистава – є витвором мистецтва, високопрофесійною та якісною, не дивлячись на те, для кого вона створена, чи для дорослих, чи для дітей. Вистави М. Яремчука мають глибокий сенс, ліричність, музикальність та оригінальний підхід до втілення головної думки. Режисер працює з маріонеткою, показуючи високу майстерність в керуванні ляльок. Актор оживлює ляльку за допомогою ниток, маленька лялька може рухати не тільки руками і ногами, але і блимати очима та відкривати рот в залежності від її надзавдання у виставі.

Одним із особливостей режисерського методу є те, що сама лялька маріонетка не є обов'язковою в кожній виставі режисера. Для нього маріонетка – це ще й той що керує. Люди також маріонетки у руках Долі чи Всевишнього, хто як це інтерпретує. І тому саме це значення є головним у театрі. А в свою чергу через ляльку можна спілкуватися з глядачем на будь-які серйозні теми. Для М. Яремчука є важливим дослідити саму природу ляльки та з'ясувати як її можна використовувати в театрі. Для режисера театр – це пізнання себе, де треба робити духовні відкриття.

М. Яремчук став новатором у постановках класичної драматургії на сцені Театру маріонеток. Досить послідовно і цілеспрямовано були втілені п'єси В. Шекспіра, А. Чехова, Г. Горіна. Цікавим відкриттям для театру була перша експериментальна вистава «Вишневий сад» (2000 р.). Цього ж року вистава отримала нагороду за найкращу в Україні камерну виставу. У статті «Гіперболи в саду» В. Грицук пише: «Лялькова механістичність персонажів підкреслена у виставі печальними деревами вишневого саду, які за масштабом, порівняно з маріонетками виявляються гігантськими» [2]. Лялькарі в білих костюмах, самі ляльки виглядають бездоганно і дорого – мереживо, маленькі меблі, двері – все це виглядає ніби справжнє, «і в цій метафоричній системі жива людина та лялька мисляться іграшками у невидимих руках невидимих сил». Подати Чехова в театрі маріонеток в перекладі українською

мовою – показати поетичність та красу рідної мови, легкість лялькових героїв. Чеховський сюжет, який зіграний за допомогою маріонеток не менш пронизливий ніж у виконанні драматичних акторів. Ця вистава отримала нагороду театральної премії «Київську пектораль».

Другою театральною фантазією була вистава за п'єсою Г. Горіна «Будинок, який побудував Свіфт» про вічні питання життя та смерті, де гра маріонетками поєднана з грою акторів, де можна посміятися і подумати. Режисерське рішення вистави було таким, герої Свіфт та Доктор Симпсон – актори в натуральному розмірі, а інші персонажі – ляльки маріонетки. На сцені було побудовано конструкцію з трьох рівнів, яка під час дії оберталася, а лялькарі також крутилися і тим доводили свою майстерність. Описує побачене автор статті «Мовчання Свіфта» А. Підлужна «На крихітній сцені величезний світ з конкретними деталями і просторовими метафорами, поліфонія звучання різних пластів підтекстів констатує складність спроб осмислення долі генія, а з ним і всього всесвіту. У дії одночасно присутній і балаган, і філософська притча. Яскраві приклади режисерської та акторської винахідливості, образні паралелі у виставі на кожному кроці, він зітканий із них» [10]. Прикладом може бути сцена з великаном – в маленьких дверях з'являється великий людський черевик, і ліліпут, який насолоджується краєвидом, сидючи на краю звичайної чашки. Сам Свіфт не бере до рук маріонетку, від дає їй «самостійно» жити. Ця вистава поєднана гармонією усього, що створив М. Яремчук.

Ще одним явищем в Театрі маріонеток стала вистава «Макбет», прем'єра якої відбулася 20 травня 2007 року. Тут режисер також використовує не тільки ляльок, а й живих акторів – їхню пластику тіла та думки, створивши територію для гри, яка зумовлена авторським сценічним трактуванням вистави. У виставі поєднуються засоби драматичного театру, ляльки маріонетки та містеріальні вертепні ляльки. Макбет у виставі – не є конкретною людиною, це якесь соціальне явище, яке грають усі персонажі одночасно. В статті «Іграшковий Макбет» В. Грицук зазначає: «"Макбет" триває у позачасі, натякає одночасно на різні географічні широти, на різні цивілізації, що виростали в пору їхньої весни та в'янули восени, окремішні і величні. Цей "Макбет" перебуває не в шекспірівській епосі Відродження Європи, а в цивілізації присмерку»[1].

Саме прийоми тектру ляльок допомогли витворити ту містику та магічність, де світи живих і мертвих існують як нерозривне ціле. Символічним є те, що Леді Макбет керує своїм чоловіком за допомогою ниток, як маріонеткою. «Вистава перенасичена знаками, метафорами, які можна розшифровувати довго, і довго... Сіючи смерть, ці нелюди так по-людськи закохані одне в одного...»[1]. В самій п'єсі В. Шекспіра складний сюжет і велика кількість дійових осіб. У постановці М. Яремчука акторів лише 5. У всіх трьох виставах М. Яремчук був автором сценографії, художником по костюмам, музичного оформлення та художником ляльок.

В репертуарі Театру маріонеток важливе місце займають і вистави для дітей. Не ставлячись зневажливо до дитячих вистав М. Яремчук старанно і високопрофесійно працює над ними. Основним прийомом є філософічність і тонкий гумор, тому вистави захоплюють і дорослих і дітей. Режисер переплітає теми дитячих вистав з дорослим підтекстом і називає таке явище – вистави для дітей з батьками. Сьогодні в репертуарі є «Червона шапочка» Ш. Перро, «Котилася торба» за народною казкою про Івасика Телесика, «Золоте курча» за казкою В. Орлова, «Містер Р-Р-р» за казкою Доктора Сюза та Дональда Біссета, «Гусачок – чок - чок» за казкою Н. Гернет. Наприклад вистава «Котилася торба» – неначе казка про Івасика Тесика, зроблена фольклорною та філософською, де закладена історія про виникнення предків, біблійні мотиви та символіка нашої культури. В «Червоній шапочці» головним змістом є те, що не треба піддавати небезпеці дітей та про людей, які можуть бути підступними, хоча й на перший погляд здаватимуться добрими і хорошими. «Гусачок – чок-чок» - вистава, де можна пофантазувати, побавитися акторам та посміятися дітям і дорослим з тонких та іронічних жартів. До кожної вистави режисер і актори знаходять свій ключ, щоби вистава була цікава кожному і дітям і дорослим, і виконавцям. Пошуком творчого колективу є створення оригінальних вистав для дітей і не тільки за творами світової класики та українського фольклору.

Одним із втілювачів оригінальних методів роботи М. Яремчука є актори, бо вони не тільки виконавці, але і співавторами, де кожен лялькар стає унікальним, а лялька оживає в їхніх руках. Актори є випускниками ХНУМ ім. І. Котляревського, але приходячи в Театральну майстерню опановують нову для них систему ляльок – маріонетку. Сам режисер у виставах не ховає актора – і лялька, і актор є головними персонажами вистави, також ніколи не розділяє акторів і ляльок, адже і ті, й інші, за великим рахунком, є засобом втілення певних думок, інструментом для реалізації образів. Як каже сам режисер в інтерв'ю журналу «Вголос»: «Актор – це взагалі дуже складна справа. Я намагаюся виховати з них тих, ким вони є. Навіть якщо згадати вимоги Крега, Мейерхольда, їх мрії про актора-маріонетку... Але я знаю точно одне – в театрі має бути розумна людина; людина, яка знає чого вона хоче і заради чого вона вийшла на сцену» [13].

Режисер з кожним днем удосконалює майстерність ляльководіння, методику опанування та виготовлення ляльки. Особливостями режисерського методу М. Яремчука у роботі з маріонеткою є: високо професійність, спільна робота над виставою з акторами, філософічність, складний репертуар, який можна подавати легко для сприйняття глядача. Кожна вистава, над якою працює режисер М. Яремчук – є особливим витвором мистецтва, тому є дуже цінним в нашій культурі.

Література:

1. Варварич О. Михайло Яремчук: Лялька – це лише інструмент... / О. Варварич // День. – 2007. – 16 серп.
2. Грицук В. Гіперболи в саду. Вишневий сад А. П. Чехова у Київському театрі маріонеток: Реж. М. Яремчук / В. Грицук // Кіно-театр – 2001. – №3. – С. 6-7.
3. Грицук В. Ігровий Макбет / В. Грицук // Кіно – театр. – 2007. – №5. – С. 19-20.
4. Десятерик Д. Правда на кінцівках пальців / Д. Десятерик // День. – 2003. – 4 квіт.
5. Котенок В. Маріонетки. Історія триває / В. Котенок // Театральні концерти Київ. – 2016. – 20 трав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ilkiv-viktoria.blogspot.com/2016/05/blog-post_20.html.
6. Котенок В. Червоний капелюшок / В. Котенок // Театральні концерти Київ. – 2016. – 7 жовт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ilkiv-viktoria.blogspot.com/2016/11/blog-post.html>.
7. Лавренюк К. Люди і маріонетки. Як шаровари і вишиванки замінили українцям карнавал / К. Лавренюк // Фокус. – 2016. – 15 лист. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://focus.ua/culture/360209/>.
8. Підлужна А. Без театрів Поділ неможливий / А. Підлужна // ZN.UA. – 2004. – 18 черв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/CULTURE/bez_teatrov_podol_nevozmozhen.html.
9. Підлужна А. Лялька повинна грати ляльку / А. Підлужна // День. – 2006. – 27 бер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/kukla-dolzhna-igrat-kuklu>.
10. Підлужна А. Мовчання Свіфта / А. Підлужна // ZN.UA. – 2002. – 13 груд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/CULTURE/molchanie_svifta.html.
11. Фіоник А. На ГогольFest заглянув Макбет / А. Фіоник // Gloss.ua. – 2008. – 11 трав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.gloss.ua/story/theatre/article/7724>.
12. Яремчук М. Я знаю точно одне – в театрі має бути розумна людина / М. Яремчук // Вголос. – 2007. – 19 вер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgoles.com.ua/articles/myhaylo_yaremchuk_ya_znayu_tochno_odne__v_teatri_maie_buty_rozumna_lyudyna_107458.html?print.
13. Театр. Метод і практика: Альма матер // Львівський академічний театр ім. Л. Курбаса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kurbas.lviv.ua/teatr-metod-praktika-alma-mater>.
14. Семенов С. Плацдарм для ищущих // Русский Шекспир. Информационно-исследовательская база данных. 19.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rus-shake.ru/menu/news/6360.html>.

Для нотаток
